

Ристо Фотов

Влатко Пачешкоски

Феноменот на финансиска криза и импликациите врз светската економија

Штип, 2013

СОДРЖИНА

ВОВЕД

Прв дел

ГЛОБАЛНАТА ФИНАНСИСКО-ЕКОНОМСКА КРИЗА И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ СВЕТСКОТО СТОПАНСТВО

1. Системски генерирана тековна финансиска и економска криза во светот;
2. Манифестирање на тековната глобална финансиска и економска криза.

Втор дел

ГЛОБАЛНАТА ФИНАНСИСКО- ЕКОНОМСКА КРИЗА И ИМПЛИКАЦИИТЕ ВРЗ ЗЕМЈИТЕ ВО РАЗВОЈ

1. ВЛИЈАНИЕТО НА КРИЗАТА ВРЗ ЗЕМЈИТЕ ВО РАЗВОЈ

2. Г20 И МЕЃУНАРОДНИОТ ОДГОВОР НА КРИЗАТА

3. ММФ: ОДГОВОР НА КРИЗАТА И РЕФОРМА

3.1. Помош на земјите во развој

3.1.1. Повеќе пари?

3.1.2. Помалку условувања и послаби цели?

3.1.3. Повеќе флексибилност и нови инструменти?

3.2. Импликации врз реформата на управувањето на ММФ

3.2.1. Трансформирање на ресурсите на ММФ.

3.2.2. Реформа на претставувањето и гласањето во ММФ.

3.2.3. Зголемувањето на капацитетот на ММФ - одговор за решавање на истакнатите проблеми?

3.2.4. Неопходни клучни елементи за реформите во начинот на управување.

4. СВЕДСКАТА БАНКА: КРИЗЕН МЕНАЏМЕНТ И РЕФОРМА

4.1. Колкава количина нови пари?

4.2. Останати ограничувања во одговорот на Светска банка.

4.3. Кризата и реформата во управувањето на Светска банка.

5. ОДГОВОРТ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Трет дел

ГЛОБАЛНАТА ФИНАНСИСКО-ЕКОНОМСКА КРИЗА И КОНСЕКВЕНЦИИТЕ ВРЗ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

1. **Анализа за движењето на капиталот во Р. Македонија.**
2. **Меѓународната инвестициона позиција на Р. Македонија.**
3. **Инвестиции во Република Македонија –СДИ и портфолио за инвестициите.**
4. **Приливи и одливи на капиталот во Р.Македонија и споредбена анализа со земјите од Централна и Источна Европа.**
5. **Глобалната економско- финансиска криза и Р.Македонија.**

ЗАКЛУЧОЦИ

ДОДАТОК:ВЛИЈАНИЕТО НА КРИЗАТА ВРЗ СВЕТСКАТА ЕКОНОМИЈА

(преку економски индикатори и параметри)

ВОВЕД

Тековната финансиска и економска криза настанала во САД и се проширила низ целиот свет. Иницирана е од колапсот на пазарот со недвижности и го

зафати целиот финансиски, а потоа и реалниот сектор на развиените земји и земјите во развој. Со фискални стимуланти е избегнат колапсот на финансискиот сектор и ублажени се потешките последици од кризата во реалниот сектор и вработеноста. За излез од кризата се потребни институционални и економско-политички прилагодувања кои би довеле до промена во однесувањето на потрошувачите и инвеститорите.

Тековната глобална економска криза ги разоткри недостатоците на системот и економските политики кои ја генерираа кризата и рецесијата од глобални размери. Во разрешувањето на кризата клучна улога има државата бидејќи пазарниот механизам откажа, а оттука произлезе недоверба меѓу учесниците на пазарот. Државата во тој случај може да придонесе во враќање на довербата во пазарните институции. Неосновано е гледиштето дека пазарот може сам да ја реши кризата која ја предизвика со краткорочни загуби без интервенција од страна на државата и без институционално прилагодување кое е неопходно поради зголемувањето на ефикасноста и стабилноста на пазарот како и квалитетот на економската политика. Пазарот со доволна и адекватна регулатива (регулиран пазар) е клучна претпоставка за излезот од тековната глобална економска криза и рецесијата како и за долгорочната одржливост на економската стабилност и растот на стопанството.

Актуелната финансиска и економска криза со различна јачина ги погоди сите земји од светот, без оглед на нивото на развиеност и структурата на стопанството, сите стопански сектори и сите општествени слоеви и поединци. Кризата предизвика пад на сите макроекономски агрегати и индикатори на сите земји во светот. Клучни последици од кризата се: неликвидност, пад на производството и извозот, намалување на вработеноста и зголемување на невработеноста, пад на животниот стандард и раст на сиромаштијата.

Потешките последици од глобалната финансиска и економска криза, светот ги избегна благодарение на обилниот фискален стимуланс, особено на развиените земји. Меѓутоа, долгорочниот одржлив раст и развој бара да се доврши започнатото чистење на спорните и токсични активи на финансиските институции и да се изврши институционално подобрување во

финансискиот сектор чии откажувања ја генерираат глобалната финансиска, а потоа и економска криза. Ризиците за финансиската стабилност и стопанскиот раст се присутни се додека трае благото подобрување на финансискиот сектор со неискажани потенцијални загуби и спорна актива и се додека трае благата стабилизација на реалниот сектор заснован повеќе врз фискалниот стимуланс отколку на враќањето на довербата кај потрошувачите и инвеститорите.

Петгодишната глобална економска криза уште не е завршена, а клучниот проблем на подобрувањето е финансискиот сектор (ММФ, Извештајот за глобалната економска стабилност, октомври 2012). Глобалната финансиска стабилност сеуште не е осигурана и присутни се ризиците за стабилизација на светското стопанство. Јавниот долг на поодделни земји е висок, а тоа бара економската политика да се насочи кон фискално прилагодување на долг рок. Кај некои земји јавниот долг е неодржлив и се јавува проблем на финансирање на високиот фискален дефицит кумулиран во изминатите пет години на економската криза.

Државната комисија на САД за испитување на причините за финансиската криза во јануари 2011 година, соопшти дека до криза довеле пропустите во државната финансиска регулатива како и системското занемарување на одговорностите и кршењето на етиката на сите нивоа. Кон кризата придонела и алчноста за пари на банкарските куќи кои станале претерано зависни од високоризичните потфати, односно безобзирноста на Волстрит, се констатира во овој прв официјален Извештај за финансиската криза од 2007 до 2012 година.

Подобрувањето на банкарскиот и вкупниот финансиски сектор не е довршено. Довербата во финансискиот систем сеуште не е вратена. Финансискиот систем во многу земји сеуште е ранлив. Присутен е ризикот банките да го закочат стопанското стабилизирање ако застанат со финансирање на стопанството, а тоа би оневозможило многу Влади со задолжување да го покријат фискалниот дефицит. Таквиот ризик најмногу е присутен во еврозоната каде банките мораат да ги рефинансираат долговите поради обемото кредитирање во изминатиот период и доспеаниот дел од долгот за наплата. По фискалните стимуланси со кои е спречен поголем пад на производството и вработеноста потребна е

стабилизација на јавните финансии, особено кај земјите со висок надворешен долг, што бара намалување на јавната потрошувачка на среден и долг рок. Притоа, на краток долг мора да се применуваат фискални стимуланси кои поддржуваат финансиско подобрување.

Консолидацијата на јавната потрошувачка подразбира да се спроведат структурни реформи во јавниот сектор и со тоа да се зголеми довербата во системот. Овие реформи ќе придонесат за намалување на фискалниот дефицит и јавниот долг, што може да го поттикне извозот и да влијае врз намалувањето на каматните стапки. Пред избивањето на глобалната економска криза просечниот дефицит на глобално ниво изнесувал околу 1% од БДП, а во ЕУ околу 3% од БДП, а за пет години траење на кризата просечниот фискален дефицит за светот изнесувал околу 9%.

Светското стопанство во текот на 2012 година излегуваше од кризата со ризик да се повтори се додека постојат проблемите со невработеноста и нестабилноста на националните валути. Подобрувањето на стопанствата ќе биде недоволно и осетливо се додека на се спроведат структурни реформи кои го покренуваат развојот. До тогаш економскиот раст ќе биде успорен со поголем ризик.

Глобалната економска криза значително ја зголеми стапката на невработеност во 2009-2012 година скоро во сите земји во светот. Рецесијата по правило трае се додека бројот на вработени не почне да расте. Светот во целина веќе пет години е соочен со рецесија и со слабо стопанско стабилизирање, слаб раст на невработеноста, висок фискален дефицит, јавен долг и со нестабилни национални валути. Присутниот валутен ризик укажува на слабеење на иницијативата за заедничка борба против глобалната економска криза. Развиените земји и земјите во развој од неодамна настојуваат да го спречат јакнењето на своите валути, односно да ги девалвираат своите валути, што ја урива конкурентноста на остатокот од светот. Тие по примената на монетарни и фискални механизми за заштита на своите стопанства од последиците на кризата, настојуваа да го поттикнат извозот и да ја засилат домашната потрошувачка како носители на стопанското стабилизирање и тоа во моментот кога се применува фискална стабилизација преку намалување на расходите. Развиените земји и земјите во развој се потпираа на извозот и

сега се свртуваат кон поттикнување на домашната побарувачка. Слабата домашна побарувачка во време на економска криза бара да се продолжи со релаксацијата на монетарната политика и финансиското подобрување и да се продолжи стабилизацијата на јавните финансии преку контрола на јавното задолжување и намалување на јавниот долг.

Земјите во развој бележат побрзо стопанско стабилизирање од развиените земји. Според проценките на ММФ во 2012 година се очекува раст на БДП на развиените земји од 2,7%, а на земјите во развој 7,1%. Земјите во развој настојуваат преку депрецијација на своите валути да ја одржат извозната предност сè со цел да ги ублажат последиците од падот на БДП во развиените земји од периодот на економската криза.

Стопанствата на земјите од еврозоната и 27-те членки на ЕУ забележаа меѓугодишен реален раст на БДП во првиот (0,8% и 0,7%), во вториот (1,9%, 2%) и третиот (1,9% и 2%) квартал од 2010 година. На северот на Европа забележен е поголем раст и во Естонија 4,7%, Финска 3,4% и Летонија 2,4%, како и во В. Британија 2,8%, Шведска 4,5%, Словачка 4,1% и Данска 3,8%. Француска имаше раст на стопанството од 1,8%. Југот на Европа забележа пониски стапки на раст на БДП од северот на Европа (Шпанија 0,2%, Португалија 1,5%). Грција е единствена европска земја која остана во рецесија и во вториот (-4,0%) и третиот (-4,5%) квартал на 2010 година, при што беше соочена со висока јавна потрошувачка и висок јавен долг.

Европската централна банка заговара програми на штедење во презадолжените членки на ЕУ. Есконтната стапка е одржана на рекордно ниско ниво (1%), а програмите за поттикнување на стопанството се продолжени до крајот на 2012 година, пред сè, тоа се ефтините кредити на банките во неограничен обем.